

การศึกษาเปรียบเทียบโปรแกรมวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดิน COMPARISON OF SLOPE STABILITY PROGRAM

ชูเดช จิตเจื้อจุน¹, ดร.วรกร ไม้เรียง²

¹ นิสิตปริญญาโท

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

² รองศาสตราจารย์

คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

บทคัดย่อ: ในปัจจุบัน การวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดิน เช่นมีบทบาทสำคัญในงานก่อสร้างทางวิศวกรรมโยธาเป็นอย่างมาก เช่น งานซ่อมแซม, ถนน, คลองส่งน้ำ, กำแพงกันดิน ฯลฯ ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อชีวิตริมฝาย ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการคำนวณ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่แม่นยำและรวดเร็ว ในการศึกษาและวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดิน ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ โปรแกรมที่มีอยู่แล้ว เช่น Slope/W, Sb-slope, Xstabl, KUslope เป็นต้น ซึ่งมีความสามารถในการคำนวณที่หลากหลาย เช่น การคำนวณแบบคงที่ (Morgenstern and Price), การคำนวณแบบปรับปรุง (Iterative Method) และการคำนวณแบบเชิงอนุพันธ์ (Derivative Method) ฯลฯ แต่ละโปรแกรมมี特點และความต้องการใช้งานที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงต้องเลือกใช้โปรแกรมที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่ต้องการ ทั้งนี้ จึงเป็นสาขาวิชาที่นักศึกษาและผู้เชี่ยวชาญในสาขาต้องศึกษาและทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ในการศึกษาและวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดดิน จึงต้องมีความรู้ทางด้านวิศวกรรมโยธา รวมถึงความรู้ทางด้านคณิตศาสตร์และฟิสิกส์ ที่จะช่วยให้สามารถคำนวณและวิเคราะห์ผลลัพธ์ได้อย่างแม่นยำและเชื่อถือได้

ABSTRACT: Presently, slope stability analysis had played an important role in civil engineering construction such as dam, highway, canal and retaining wall. In general, The personal computer can be effectively used for the analysis comparing to manual calculation. This paper presents the comparison of several stability analysis programs available. The user-friendly interface, computation accuracy (as comparing to Morgenstern and Price method), speed, presentation, price and other features are considered for comparison. Several local well-known programs such as Slope/W, Sb-slope, Xstabl, KUslope are investigated. The main purposes of the study are aiming to be the reference for engineer to make appropriate selection, and also for support the developing expert system for slope stability analysis.

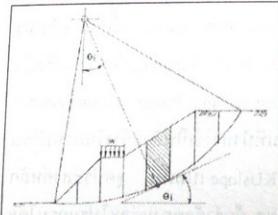
KEYWORDS: Slope Stability, Computer Program, Comparison
For further details, contact Chulert Jitjurjun, Faculty of Engineering Kasetsart University, Bangkok

1. บทนำ

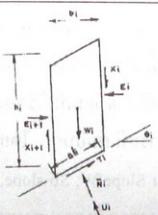
1. บทนำ การวิเคราะห์สื่อเชิงภาพในปัจจุบัน ได้มีการนำคอมพิวเตอร์เข้ามาประยุกต์ใช้งานอย่างกว้างขวาง ซึ่งในประเทศไทย มีอยู่หลายโปรแกรมที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับ และใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยแต่ละโปรแกรมต่าง ก็มีข้อดี ข้อเสีย ของนักและความสามารถที่แตกต่างกัน บทความนี้ได้ทำการเบริกขึ้นเพื่อบอกถึงเหล่านี้ เพื่อให้ศึกษา สามารถใช้เป็นแนวทาง ในการพิจารณาเลือกใช้โปรแกรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และซึ่งใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยและพัฒนาโปรแกรมวิเคราะห์สื่อเชิงภาพของภาคคิดที่เหมาะสมต่อการใช้งานในประเทศไทยต่อไป

2. กฎภัยที่เกี่ยวข้อง

หลักการที่ใช้ในการวิเคราะห์เสถียรภาพของภาคดินนั้น โดยปกติใช้วิธีการพิจารณา "สมดุลย์จำกัดของมวลดิน" (Limit Equilibrium) วิธีนี้มีสมมติฐานว่า " ณ. ช่วงเวลาที่เกิดการเคลื่อนพังพอดี ในขณะนั้นมวลดินอยู่ใน stavasemiductus" การวิเคราะห์เริ่มต้นด้วยการสมมติ รูปแบบลักษณะ ของโครงสร้างเคลื่อนทั้ง ว่าเป็นแนวใด เช่น เส้นตรง วงกลม โด้งกันหอย รูปหลายเหลี่ยม ฯลฯ แล้วทำการคำนวณแรงด้านทันทันที่เพียงพอทำให้เกิดความสมดุลย์ของมวลดินที่พินิจ หลังจากนั้นทำการเบรี่ยนเทียนอัตราส่วนระหว่างกำลังของดินต่อหน่วยแรงด้านทันทันของมวลดินคือ $F.S.$ หรือว่าอัตราส่วนความปลอดภัย (Factor of Safety, F.S.) แล้วทำการทดลองสู่มหากาด่างของอัตราส่วนความปลอดภัย โดยการเปลี่ยนลักษณะหรือตำแหน่งของผิวน้ำเคลื่อนพังที่น่าจะหรือมีโอกาสเกิดขึ้นไปเรื่อยๆ จนพบค่าอัตราส่วนความปลอดภัยที่น้อยที่สุด [1] ซึ่งวิธีที่ใช้ในการคำนวณ อาจใช้วิธีของ Fellenius (1927) ซึ่งทำได้โดยการแบ่งมวลดิน

รูปที่ 1 แสดงการเคลื่อนพัง และคัดแปลงมวลคิน

รูปที่ 2 แสดง Free Body Diagram
ของแรงที่กระทำต่อมวลคิน

ในผิวการเคลื่อนพังออกเป็นชั้นๆตามแนวร่อง
จากผิวดินจนถึงผิวเคลื่อนด้านล่าง จากนั้นจึง^{จะ}
นำเอาแรงที่กระทำต่อดินในแต่ละชั้น ซึ่งอยู่^{ที่}
ในสภาพสมดุลย์ตามแนวขานานและแนวตั้ง^{ตัว}
หากกับผิวเคลื่อนมาพิจารณา เหตุค่าของอัตรา^{ตัว}
ส่วนความปลดปล่อยที่ได้ อาจไม่ถูกต้องแม่น^{มาก}
ขามากนัก เนื่องจาก วิเคราะห์เฉพาะสมดุลย์

ของแรงในแนวแกนเท่านั้น ไม่ได้นำสมดุลย์ของ Moment เข้ามาคิดด้วย ในขณะที่วิธีของ Bishop (1955) พิจารณา แรงและสมดุลย์จะอีกด้านนึงคือ มีการคิดสมดุลย์ของ Moment ในแต่ละแท่งคิน และยังนำอาเรางที่กระทำด้านข้างของ แท่งคินมาพิจารณาด้วย ส่วนวิธีของ Morgenstern and Price (1965, M/P)นั้น ในปัจจุบันถือว่าเป็นวิธีที่ให้ความถูก ต้องมากที่สุด แต่เนื่องจากมีความซุ่มยากในการคำนวณมาก โดยทั่วไปจึงนิยมใช้วิธีของ Bishop เป็นหลัก ใน การ คำนวณสูงมหาด้ำแห่งของผิวการเคลื่อนพังทลายๆครั้ง เพื่อที่จะให้ได้ค่าของอัตราส่วนความปลดภัยที่ต่ำที่สุด บางครั้งอาจต้องทำการลากขึ้น หลายพันครั้ง จึงจะได้ค่าของอัตราส่วนความปลดภัยที่ต่ำที่สุด ด้วยเหตุนี้เอง คอมพิวเตอร์จึงได้เข้ามามีส่วนช่วยอย่างมาก ปัจจุบันมีโปรแกรมที่ช่วยในการคำนวณ วิเคราะห์เสถียรภาพของคลาด คินอยู่มากมาย ในที่นี้จะนำโปรแกรมที่นิยมใช้มาทดสอบ ประกอบไปด้วย โปรแกรม SLOPE/W 3.03 , SB- SLOPE 2.0 , XSTABL 5.0 พัฒนามาจาก PCSTABL 5M ของ Purdue University และ KUslope 1.0 พัฒนาที่มาจาก RES โดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกนทรัฟศาสตร์

บน Boundary Line ซึ่งหมายความว่าหัวรับผู้ที่ซึ่งไม่ชำนาญ และ 2. โดยการกรอกข้อมูลในการวางแผน

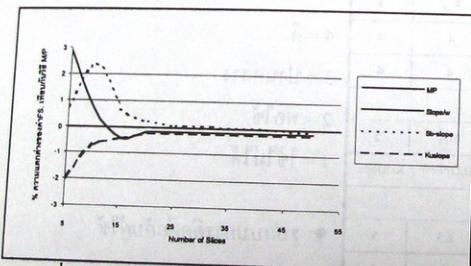
- SB-SLOPE มีรูปแบบในการสร้าง Geometry โดยการกำหนดเป็น Line segment และต้องกำหนดคุณสมบัติของ คันได้กันทุกๆ Line segment ซึ่งจริงนี้ มีข้อดีคือ เป้าใจง่ายและเรียนรู้ได้รวดเร็ว แต่ก็มีข้อเสียอยู่ที่ ในกรณีที่รูปดังนี้ ระยะทางมาก จะต้องทำหัวข้างระแนงไว้เพื่อจัดการกับค่าให้เกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย เนื่องจากมีจำนวนของ Line segment มาก และดังนี้ไม่สามารถสร้าง Line segment ที่อยู่ในแนวเดียวได้

- XSTABL มีรูปแบบในการสร้าง Geometry โดยการกำหนดเป็น Surface Boundary และ Subsurface Boundary ซึ่งทำได้สะดวกและไม่ต้องก่อความผิดพลาด

- KUslope มีรูปแบบในการสร้าง Geometry โดยการกำหนดเป็น Bottom Line และ Boundary Line ทำให้มีค่าของ เกิดปัญหา ในการกำหนดคุณสมบัติของชั้นดินผิดพลาด แต่ลักษณะการกำหนดคุณสมบัติของชั้นดิน จะแตกต่างกัน โปรแกรมอื่นๆ คือ คุณสมบัติของนิจจะอยู่หนึ่งเดียว Boundary Line ขึ้นไป[4]

- ความสามารถในการคำนวณ

ค่าอัตราส่วนความปลอดภัยจากการคำนวณ โดยใช้โปรแกรม KUslope สามารถเข้าสู่สถานะคงที่ได้เร็วที่สุด ดังรูปที่ 3 และจะให้ค่าที่ต่ำกว่าวิธีของ M/P เสมอ ซึ่งมีผลดี คือ จะให้ค่าที่มีความปลอดภัยมาก แต่ในบางกรณี อาจทำให้ลืมเลื่อนได้ เช่น กัน ในส่วนของโปรแกรม SB-SLOPE และ SLOPE/W นั้น ในกรณีที่จำแนกชั้น ส่วนของ การตัดน้อยๆ อาจให้ค่าที่มากกว่าผลที่ได้จากการคำนวณโดยวิธี M/P ซึ่งจะทำให้มีเวลาคำนวณนานขึ้น ส่วนสาเหตุที่ ค่าอัตราส่วนความปลอดภัยที่ได้จาก โปรแกรม KUslope สามารถเข้าสู่ค่าคงที่ได้เร็วที่สุดนั้น เนื่องมาจาก Algorithm ที่ดี ที่ใช้ในการเขียนโปรแกรม คือ โปรแกรมจะทำการแบ่ง Slice เพื่อโดยอัตโนมัติ ในกรณีที่ชุดนั้นมีการเปลี่ยนแปลง ความชัน หรือเปลี่ยนแปลงชั้นดิน

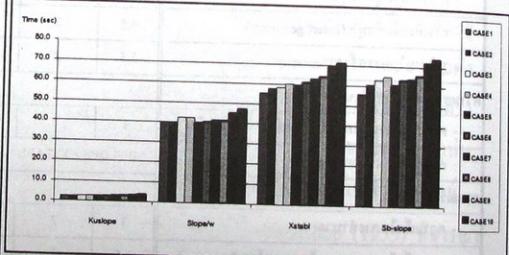
รูปที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบค่า Factor of Safety ของแต่ละโปรแกรม เทียบกับค่าที่ได้จากวิธี M/P

- ความเร็วในการคำนวณ

ผลของการทดสอบในรูปที่ 4 แสดงให้เห็นว่า โปรแกรม KUslope ใช้เวลาในการคำนวณน้อยที่สุด โดยใช้เวลาข้อยกเว้นๆ โปรแกรมอื่นๆ มาก ทั้งนี้ เพราะ ในส่วนที่ใช้สำหรับการคำนวณของโปรแกรม KUslope ใช้ภาษา C ใน การเขียนโปรแกรม และโปรแกรมอื่นๆ ใช้ภาษา C++ และภาษา Visual Basic ในการคำนวณที่ดี คือ จะมีการคำนวณร่วมกันที่มากที่สุด และค่าร่วมที่น้อยที่สุด ที่วงกลมการเคลื่อนพังสามารถถูกตัดผ่านได้ ก่อน แล้วจึงทำการคำนวณต่อไป ซึ่งจะทำให้มีต้องเสียเวลา ในการคำนวณ จำนวนของผิวการเคลื่อนพังที่ไม่จำเป็น ออกໄປได้

- ประสิทธิภาพของการแสดงผล

รูปแบบของการแสดงผล ในแต่ละโปรแกรม ถือว่าเพียงพอต่อความต้องการในการใช้งาน โดยที่โปรแกรม

รูปที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบความเร็วที่ใช้ในการคำนวณของแต่ละโปรแกรม

รูปที่ 7 การแสดงผลของโปรแกรม SLOPE/W

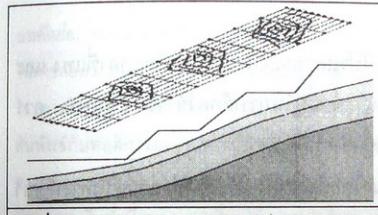
SLOPE/W จะมีรูปแบบของการแสดงผลที่สืบทอดลั่งรูปที่ร คือ มีการแสดงเส้นตามเดิมและเพิ่มขึ้นมาเป็นรูปแบบของชั้นดิน สามารถเพิ่มรายละเอียดต่างๆ เป็นข้อความได้ตามต้องการ รองลงมาคือ SB-SLOPE ที่สามารถแสดงGridของค่าF.S.ให้ ส่วนKUslopeและXSTABLนั้นใกล้เคียงกัน โดย KUslope นั้นสามารถแสดงเส้นสี ตามชนิดของชั้นดินเป็นสีน้ำเงิน ได้ และ XSTABL สามารถแสดงการสุ่มพิวของกำลังอ่อนพังในขณะคำนวณได้

- ความสามารถในการศึกษาค่าอัตราส่วนความปลอดภัย

โดยทั่วไปแล้ว ความสามารถในการศึกษาค่าอัตราส่วนความปลอดภัย

1.แบบกำหนดจุดแน่นอน (Specified Point) โดยระบุจุดศูนย์กลางของวงกลมและรัศมี รูปแบบนี้ มีประโยชน์มากเมื่อ намัยใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดับบล์(Back Analysis) ซึ่งความสามารถนี้มีอยู่ในทุกโปรแกรม

2.แบบค้นหาเป็นโครงข่าย (Grid Search) โดยการสร้างGrid เป็นจุดศูนย์กลางของวงกลมการเคลื่อนพัง ซึ่งความสามารถนี้ ในโปรแกรม SLOPE/W, SB-SLOPE และKUslope โดยที่ SLOPE/WและKUslope จะมีประสิทธิภาพที่ดีเนื่องจากสามารถเปลี่ยนรูปทรงของGrid เป็นรูปสี่เหลี่ยมแบบต่างๆ ได้หลายรูปแบบ หมายเหตุการวิเคราะห์ลักษณะ

รูปที่ 8 ตัวอย่างของการวิเคราะห์ลักษณะธรรมชาติ

ธรรมชาติที่อาจมีจุดเดียวค่าF.S.ต่ำใน局部บริเวณ ลั่งรูปที่ 8 และในกรณีของโปรแกรมKUslopeนั้นจะมีความสามารถที่เป็นพิเศษ คือ เมื่อได้ค่าF.S.จากการศึกษาโดยวิธีโครงข่ายแล้วไปโปรแกรมจะทำการค้นหาแบบอัตโนมัติด้วยตัวเอง ค่าF.S.ที่ได้จะเป็นค่าF.S.ที่น้อยที่สุด ซึ่งจะต่างกับโปรแกรมอื่น ที่ค่าของF.S.ที่ได้ อาจจะไม่ใช่ค่าที่ต่ำที่สุดจริงๆ เนื่องจากจำนวนของจุดศูนย์กลางของวงกลมที่ใช้ในการศึกษา มีค่าต่ำกว่า เพราะถูกกำหนดโดย จำนวนจุดตัดระหว่างโครงข่าย ในแนวแกนXและแกนY

3.แบบอัตโนมัติ (Automatic) วิธีนี้กำหนดเพียงจุดศูนย์กลางของการศึกษา และ ความสามารถอีกประการคือ สามารถกำหนดค่าอัตราส่วนความปลอดภัยที่ต่ำที่สุดให้โดยอัตโนมัติ ซึ่งโปรแกรมจะทำการค้นหา โดยการปรับเปลี่ยนค่าอัตราส่วนความปลอดภัยที่ได้จากจุดแรก กับค่าของจุดที่อยู่ในแนวราบตั้งขึ้นและลง และในแนวตั้ง จนกว่าจะได้จุดที่มีค่าอัตราส่วนความปลอดภัยที่ต่ำที่สุดในบริเวณนั้น ความสามารถนี้ มีในโปรแกรม SB-SLOPE และKUslope

4.แบบกำหนดเป็นช่วงของการตัดผ่าน ซึ่งวิธีนี้มีอยู่เฉพาะในโปรแกรม XSTABLE คือ เป็นการกำหนดช่วงที่ผิววงกลมการเคลื่อนพังจะเริ่มตัดผ่านและสิ้นสุดที่ช่วงระยะใดๆ ที่กำหนด [5] วิธีนี้มีประโยชน์มาก ในกรณีที่ต้องการกำหนดให้วงกลมการเคลื่อนพังตัดผ่านเฉพาะในบริเวณที่ต้องการ แต่ไม่มีข้อเสียคือ ไม่สามารถใช้งานได้ในกรณีของ การวิเคราะห์ลักษณะธรรมชาติ เพราะต้องมีการระบุช่วงของการตัดผ่านหลาบๆครั้ง จึงจะได้ค่าอัตราส่วนความปลอดภัยที่ต่ำที่สุด

5. สรุปผล

1.รูปแบบการตัดต่อ กับสูตรใช้ โปรแกรมSB-SLOPE เป็นโปรแกรมที่สามารถเรียนรู้การใช้งานได้ง่ายที่สุด รองลงมา

- คือ KUSlope และ XSTABLE ส่วน SLOPE/W นั้น ต้องเสียเวลาเรียนรู้การใช้งานในคอมเพรค่อนข้างมาก
2. ความสามารถในการคำนวณ โปรแกรม KUSlope มีความสามารถในการเข้าสู่ค่าคงที่ได้เร็วที่สุด และค่า F.S. ที่ได้เร็วที่สุด
  3. ความสามารถในการคำนวณ โปรแกรม SLOPE/W นั้นจะตรงข้ามกัน โดยที่ SLOPE/W มีความสามารถอยู่ระหว่างกลาง
  3. ความสามารถในการคำนวณ โปรแกรม KUSlope มีความสามารถเร็วในการคำนวณสูงที่สุด ตามมาด้วย SLOPE/W, XSTABLE และ SB-SLOPE ตามลำดับ
  4. ประสิทธิภาพของการแสดงผล โปรแกรม SLOPE/W มีความโดยเด่นที่สุด ส่วนโปรแกรมที่เหลือมีความสามารถที่ใกล้เคียงกัน
  5. ความสามารถในการคำนวณหาค่าอัตราส่วนความปลดออกบี้ โปรแกรม SB-SLOPE มีทางเลือกของการคำนวณมากที่สุด และ โปรแกรม KUSlope สามารถคำนวณหาค่าอัตราส่วนความปลดออกบี้ที่ต่ำที่สุดได้และรวดเร็วที่สุด
  6. ความสามารถพิเศษอื่นๆ ในส่วนนี้ โปรแกรม SLOPE/W มีความโดยเด่นที่สุด คือ มีทฤษฎีการคำนวณ รูปแบบในการวิเคราะห์ผิวเคลื่อนพัง และแรงกระทำภายในอก ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้หลายรูปแบบ และยังสามารถประยุกต์ใช้งานร่วมกับโปรแกรมอื่นในชุดเดียวกันได้เป็นอย่างดี รองลงมาคือ XSTABLE ส่วน SB-SLOPE และ KUSlope นั้นมีความสามารถใกล้เคียงกัน

6. ราคา ความถูกทุน และแนวโน้มในอนาคต

จะเห็นได้ว่า โปรแกรมที่มีความสามารถสูงที่สุดในที่นี้คือ โปรแกรม SLOPE/W แต่ด้วยราคาที่แพง และความสามารถหลากหลายข่ายที่อาจไม่ได้ใช้งาน จึงอาจไม่มีคุ้มค่าที่จะลงทุน ดังนั้นในการเลือกใช้งานโปรแกรม ควรพิจารณาถึงของแข็งของงานที่ทำเป็นหลัก และพิจารณาถึงความสำคัญข้ออื่นๆ ตามมา

ปัจจุบันโปรแกรมวิเคราะห์เสถียรภาพ แบ่งทั้งหมดออกเป็นสองประเภท คือทั่วไป และมีจุดประสงค์ในการพัฒนาเพื่อใช้กับงานในประเทศไทย ดังนั้นทางคณะกรรมการศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงได้ทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา โปรแกรมเพื่อช่วยในการวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดคิน โดยในคติใช้ชื่อว่า RES และได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนมาเป็นโปรแกรม KUSlope ในปัจจุบัน ซึ่งทำงานบนระบบปฏิบัติการ Window 95/98/NT และยังสามารถเชื่อมต่อกับระบบผู้เชี่ยวชาญในการวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดคิน ที่ในปัจจุบันได้เสริมสมบูรณ์แล้ว

เอกสารอ้างอิง

1. วรกร ไมรี่ยง, วิศวกรรมเขื่อนดิน, ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 5-17, 2541.
2. The Geotechnical and Geoenvironmental Software Directory, <http://www.ggsd.com>
3. User's Guide SLOPE/W for slope stability analysis Version 3, GEO-SLOPE International Ltd. Calgary, Alberta, Canada, p.84-91, 1995.
4. คู่มือการใช้งานโปรแกรมวิเคราะห์เสถียรภาพของลาดคิน KUSlope, คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, หน้า 35-40, 1999.
5. Final Report COMPUTER ANALYSIS OF GENERAL SLOPE STABILITY PROBLEMS, Ronald A. Siegal, Purdue University West Lafayette Indiana, p.77-95, 1975.